

RETYEZÁT.

I.

EZT persze csak az tudja a maga egészében értékelni és megérteni, akinek vannak ősei Hunyadból. Nemcsak azért, mert a mindenség végeredményben egész életünkön keresztül olyan, amilyen az a rongyos falu volt, ahol először bámultunk a nap és a hegyek felé és ahol először éreztük a földre hullott eső soha nem muló illatát — hanem másért is. Mert hiába, Hunyad több, mint az alföldi parasztnak az Alföld. Külön országa ez a hegyeknek és a lelkeknek és ezek a lelkek akkor sem szabadulnak belőlünk, ha már messzire elkerültünk onnan. Nem véletlen, hogy az egész országban csak itt vannak viperák a dévai vár kövei között; a piszkos tetejű kis oláh faluk görbe sikátorán és ferde tetejű házai között elmúlt századok jobbágyvilága és ezer babonája él és az omladozó kuriákból úgy néznek felénk a hunyadi ősök megkopott képei, mintha mind számon kérnék az elmúltakat.

Ó, Hunyadtól nem lehet szabadulni soha. Akárhova kerülsz, mindig marad benned valami abból a különös lélekből, mely csak itt születhetett meg és mindig vissza-vissza jár, hogy megkínozzon. Lám, én alig jártam ott és talán ez volt az egyetlen kalandom, mely Hunyadról beszél, de ezt nem fogom sohasem elfelejteni. Ez volt az egyetlen kalandom és mégis, azelőtt és azután is, mindig volt bennem valami — mondják — amit nem tudtam soha megtagadni. És mindig éreztem magamban valami különös vonzódást Hunyad iránt. Éreztem különösen akkor, mikor tizenhatéves koromban egy furcsa novemberben arra jártam, hogy leesett az első hó; és végigkóboroltam ezt az egész, különös világot. A lelkemben akkor bolondabb és gögösebb voltam a legbolondabb és leggögösebb hunyadi dzsentrinél és bizonyos, hogy épen ezért kellett, hogy ez megtörténjék velem.

Hunyadért már azelőtt is kellett hallanom eleget. Néha, magam sem tudom, hogy miért, játszani kezdtem a gesztusait. Gyerek voltam még és nagyurasságról álmodoztam, mintha ezer hold volna a hátam mögött. Apám — Alsó-Fehér és a nemes Marosszék — persze nem értett meg engem. Ott mind demokrata, jobbágyszabadító konspiránsok születtek és a székelyek legfőbb fantaszták, de sohasem gascogneiak. Ők Hunyadhoz képest annyira kispolgári lények és úgy ragadnak a földhöz és a szegényes valósághoz, hogy alig látszanak ki belőle. És hiába tagadják, a székelyek bocskorban róják a világot. Nem csoda ilyenformán, hogy elszöktem hazulról, tizenötéves koromban gavallérnak öltöztem, csak első osztályon akartam utazni, nem akartam koffert

cipelni, utáltam az egyfogatú kocsit, címeres gyűrűt követeltem, a kutyabórt ki akartam akasztani az íróasztalom fölé, előnyös házasságon gondolkoztam és az egész családban mindenkit meg akartam házasítani, földbirtokot akartam vásárolni semmiből és tizenötéves koromban, egy fillér nélkül alkudni kezdtem a szomszéd tornyos villájára. Apám keserűen legyintett a kezével:

— Hagyjátok, most dühöng benne Hunyad megye!

Pedig néha évekg eszembe se jutott ez a világ és az, amit akkor még jelentett. A büszkeségem inkább a színjelesek szörnyű gőgje volt, amellyel lenéztem minden középszerűt. Az sem vallott Hunyadra, hogy a leigázott népek felszabadításán gondolkoztam és mint filozófus, monista voltam. Sokáig, nagyon sokáig tartott e belső válság. Azt hiszem, nem is én, hanem az olvasmányaim laktak bennem akkor és azok beszéltek belőlem. Fölvilágosult voltam, amellet a legtúlzóbb materialista és a lelkemben égett és fájt egész Oroszország. Majdnem kívülről ismertem minden orosz regényt és elhatároztam, hogy nem lesz olyan könyv, amelyet nem fogok elolvasni. Az a másfélezer kötet, amit tizenhatéves koromig elfogyasztottam, nagyon kevésnek tűnt fel de kiszámítottam: ha így haladok tovább, akkor harmincéves koromra annyit fogok tudni, hogy nem lesz, aki versenyre keljen velem és akkor... akkor valami nagyot fogok csinálni! Az már bizonyára Alsó-Fehér és Marosszék volt bennem, hogy Ázsia-utazó akartam lenni, mint Körösi Csoma Sándor, Szibériát akartam felkutatni és naponta kétszer rendeztem át a könyvtáramat. De azért Hunyad sem hagyott békén soha.

A régi könyvek között rendületlenül kutattam őseim után és épen ekkor, ebben az időben voltam szerelmes az egyik szépanyámba. Egyikről sem tudtam, hogy milyen volt, csak az egyiknek a képét láttam valami régi könyvben, de nem tudtam választani köztük. A nevük után szerettem beléjük. Egyik nap Bobik Klára tetszett, a másik nap Józinczi Ágnes, a harmadik napon pedig Matskássy Katalin, aki a felesége volt Hollaky Pálnak és bizonyára épen olyan fiatalon halt meg, mint az anyám. Így botlott bele hát az életembe ez a kaland, ott Hunyad leghunyadibb vidékén, mikor egy koranovemberi vasárnap az első hó lehullott a Retyezátra.

II.

Rövid, néhány napos vakáció volt akkor és én fölpakkoltam szükséges butorzatomat, útnak indultam a hunyadi hegyek közé. A rokoni látogatás két napig tartott és a második este beállított hozzánk az egyik Barcsai fiú, mondván, hogy másnapra leesik a hó és a vadászok indulnak már a Retyezátra. Másnap reggel velük tartottam én is. Hátszegig utaztunk vonaton és mikorra odaértünk, már mindenütt fehér volt a világ. Nagy társaság volt együtt, lehettünk vagy ötvenen, mind férfiak és én voltam közöttük a legfiatalabb. Soha nem láttam még ilyen vidéket, ennyi fenyőt és ilyen havasokat. Büszke voltam, mert

puskát adtak az én hátamra is. Nem tudtam ugyan bánni vele, de szégyen lett volna annyi vadász között sétabottal járni a hegyeket. A Retyezát úgy fehérlett a város fölött, mint egy hatalmas, végtelenbe nyúló felhő, a tetején csillogott a hó és a hó között, mint barna, sárga toltok, látszottak az erdők. A hó már jó vastagon állott az utakon s még aznap továbbmentünk a rengetegek belsejébe. Egymás után szaladtak a csörgő szánok, hatalmas bundákba bújva siklottunk az ismeretlen ország felé, négyen, öten ültünk egy szánon és útközben ijedten süvegelt meg minden oláh paraszt. Azon a szánon, amelyen én ültem, kártyáztak a lábzsákok tetején, de én ott a bakon semmit sem láttam abból, ami a hátam mögött történik. Csak néztem a végtelen fehérséget s amint keresztülszaladtunk egy-egy szegény, piszkos falun, úgy éreztem, hogy kétszáz évvel ezelőtt épen így utazhatott erre a szépnyám, Bobik Klára, vagy Józscinzi Ágnes, ilyen nagy bundába burkolózva s akkor biztosan az övék volt az egész Hátszeg és biztosan több vendégük volt, ha vadászni mentek a Retyezátra, mint ahányan most mi vagyunk. A szánokat előttünk már lassan-lassan elnyelték az erdők. Dél már jóval elmúlt, a napsugár utolsót csillogott még a fehér havon és aztán eltűnt a fenyőerdők között. Furcsa, kék-lila fények vetődtek a hóra és a nagy csendben csak a lovak csengetyűi csilingeltek, mintha életet akarnának hozni egy rég meghalt világba. Nem figyeltem oda, hogy mi történik körülöttem, csak néztem meredten magam elé. A szán már rátért a szerpentinútra, kanyarodtunk fölfelé a hegyek közé és láttam, hogy mi járunk először ezen a havon. Alig volt egy kis hideg, a szél meg se rezdült sehol és a fák meredten állottak kétfelől, amerre mentünk. Ha kiértünk a fák közül és leszaladtunk egy-egy mélyedésbe, láttam, hogy az előttünk szaladó szán kétfelől fölveri a havat és aztán ismét eltűnik a szemem elől, hátulról pedig kurjongatnak a jókedvű vadászok és így kergetőzik az egész szánsor, a kiabálással és csilingeléssel fölverve a havasok csendjét.

Délután már megnyúltak az árnyékok a havas úton, az ég tűzpiros lett a lemenő naptól, aztán narancssárgába játszott a fák teteje. Hamuszürke felhők szaladtak egyik csúcstól a másikig és a havasok közepe felől közeledett az este. Hátul a szánon vígan énekeltek és elől is, hátul is el-eldurrant egy-egy puska, jelezve, hogy nemsokára megérkezünk. Szerettem volna még néhány napig csak így utazni a szánon, sose nézni hátra és nem törődni a vadászokkal, akik politikáról és egyéb ostobaságokról beszéltek, száguldani előre, ameddig lehet, a Retyezát belsejébe, ahol valamikor a hunyadi ősök vadásztak. Milyen ostobaság is ez, milyen anakronizmus most így falkával szállani meg a havasokat, a puskákkal beledurrogni a csendbe és a végén két rókát lőni! Ó, sajnálatra méltó ez az egész mai világ, ez az unalmas, romantika nélküli élet és mi is, akikben már alig van valami az őszanyánkból. Messze előttünk, az úton, kis tisztáson, fekete pont haladt keresztül a havon. Csak én vettem észre. Két csendőr baktatott egymás mellett, alattunk

jártak a gyalogösvényen és bizonyára irigykedve néztek fel reánk. Valószínű, hogy valami megszökött banditát, orvvadászt keresnek. Meg akartam kérdezni, de nem szóltam semmit, nehogy a többiek is észrevegyék. Nem, nem szabad most beszélni, most te beszélj Retyezát és engedd, hogy ezzel a csörgő szánnal felrohanjunk leghavasabb tetődre, ahonnan már nem lehet magasabbra menni és ahol már felhők szaladgálnak a fák tetején.

III.

Sötét este lett, mire megérkeztünk. Az út mellett kopott, öreg ház állott, a verandán szarvasagancsok és vaddisznófejek díszeltek az ajtó fölött. Hatalmas, hosszúhajú oláh paraszt nyitotta ki az ajtót és szedte le rólunk a bundákat, sűrű kézcsókolások között. Mire megérkeztünk, a társaság fele már benn ült a nagy szobában és a kályha mellett melegedett. Egyetlen nagy szoba volt az egész vadászház, hosszú fenyőfaasztal, kétfelől gyalulatlan padok és mikor megérkeztünk, két vénasszony épen azzal foglalatoskodott, hogy szalmát hintett szét a fal körül, hogy majd azon aludjunk. Nagy petróleumlámpa lógott a mennyezetről, de így is füstös félhomály volt a szobában.

Félóra múlva már az egész társaság megérkezett s nagy zaj, hangos nevetés volt a helyiségben. A puskákat az egyik üresen maradt fal mellé támasztottuk, aztán nekiültünk a vacsorának. Nagy, félelmes, szakállas alakok ültek az asztal körül, bőrgombos kabátban, barna ingben, zöld nyakkendőben és az ujjuk sárga volt a nikotintól. Föltűnt, hogy két fiatalembernek monokli van a szemén. Legtöbben a fejükön tartották a vadászkalapot a szobában is, oldalt félrecsapták, vagy behúzták a szemükbe. A hátizsákokból előkerültek a bicskák s a hosszú vadászkécek és vacsorázni kezdtünk. Én lenn ültem az asztal végén a Barcsai-fiúval, aki a vadászatra meghívott. Alacsony, szőke ember volt, de neki is monokli lógott a vadászruhája zsebéből és láttam, hogy kaucsukmanzsettája van. A manzsetta két végét öreg, kicifrázott, színes kőből készült gomb tartotta össze és neki is sárga és barna volt az ujja, mint a többieknek. Az egyik úr az asztalfőn nagyot húzott a kulacsából. Mikor körülnéztem láttam, hogy mindenütt kulacsok, üvegek állanak a vadászok előtt, akik nagyokat isznak. A mellettem lévő öreg úrnak olyan volt a feje, mint a sündisznóé, keserveset nyögött, mikor elvette a szájától az üveget és a kezével megtörölte hatalmas bajuszát. Engem nem akart észrevenni senki.

Félénken néztem körül, aztán kedvetlenül enni kezdtem. Így telt el egy jó félóra, mikor az asztal végén az öregurak egyszer csak összedugták a fejüket és Lénárt bácsi, a jobboldali szomszédom fölnézve a pápaszeme alól, olyan hangon, ahogy tizenhatéves fiúkkal szokás beszélni, megkérdezte tőlem:

— Mondd csak, öcsém, voltál már vadászon?

Az asztal végén ülő társaság jóakaratóan nézett rám. Csillogott a szemük. Nagyon örültem, hogy végre szóhoz juthatok és jókedvűen mondtam :

— Még sohasem voltam ilyen vadászaton, de bizonyára nem fogok félni, hiszen ide való vagyok !

— Na jó, fiam — mondta Lénárt bácsi — csak aztán vigyázz magadra, Majd gyere velem, nehogy találkozz a fejedelemasszonnal !

— Kivel? — kérdeztem csodálkozva.

— A fejedelemasszonnal ! — ismételte Lénárt bácsi, de láttam, hogy a többiek elmosolyodtak.

— Ó — feleltem — itt nincsenek fejedelemasszonyok, akikkel találkozhatnék !

— Hát útközben nem láttál senkit? — kérdezte most már egy másik öreg úr.

— Nem én. Láttunk valami parasztasszonyokat errefelé . . .

— Nem olyanokról van szó, fiam, úriasszony !

— Fialat?

— Bizony. És még hozzá milyen szép !

— Na, azt igazán nem láttam.

Elhallgattunk. Nagy, leffentyűs fülű kutya ült a székem alatt és morogva rágta a csontot. Lénárt bácsi ismét nagyot húzott a butykosából és amint feléje fordultam, éreztem rajta a pálinkaszagot. Az asztal másik felén valaki kurjongatni kezdett. Most már a másik szomszédom szólalt meg és odanyujtott egy pálinkás üveget.

— Te nem iszol pálinkát? — kérdezte.

— Nem én ! — feleltem.

Lénárt bácsi ismét elnevette magát és a vállamra ütött.

— Én pedig azt tanácsolom, barátom, hogy igyál, mert különben baj lesz a fejedelemasszonnal !

Mikor csodálkozva néztem rá, ismét megszólalt :

— Mondd, nem jártál te erre soha?

— Nem — feleltem — de azért sokat hallottam már a Retyezátról.

— Hát arról nem hallottál, hogy van itt egy kastély a havasok között?

— Nem én ! Nem is hiszem, hogy legyen . . .

— Ha-ha ! Pedig úgy van az, barátom. És abban a kastélyban lakik a fejedelemasszony !

A társaság megint nevetni kezdett, az arcok kérdően néztek rám. Elhatároztam, hogy nem veszek föl semmi tréfát és semmin sem fogok csodálkozni. Általában úgy fogom viselni magam, mint ahogy vadászhoz és meglett férfihoz illik, akit már nem lehet csak úgy lekezelni és aki nem ijed meg akárkitől. Úgy tettem tehát, mintha nem érdekelne különösebben a dolog, de azért csupa udvariasságból megkérdeztem :

— És szép, fiatal nő az a fejedelemasszony, akiről beszélni tetszik?

— Hát barátom — folytatta Lénárt bácsi — nem olyan asszony az! Nincs annak kora . .

— Mindegy neki, hogy mennyi idős — szólt közbe Barcsai és olyat ütött pajkosan az asztalra, hogy a kaucsuk manzsettája csörögni kezdett.

— Az már mégse lehet mindegy, hogy öreg-e, vagy fiatal — kockáztattam meg az ellentmondást. — Lénárt bácsi találkozott már vele?

— Hogyne, fiam — felelte az öreg. — De annak már van jó néhány esztendeje. Akkor még tüzes és barna volt! Csak azt akarom mondani, hogy vigyázz, nehogy találkozz vele. És igyál pálinkát, mert az a legjobb orvosság ellene. A retyezáti oláhok is azért isszák, mert a fejedelemsasszony fél a pálinkaszagtól és akkor nem csókolja meg őket. Mert, ha valakit megcsókol, akkor annak kampec, barátocskám! Ezt minden fiatal vadásznak tudnia kell!

Egyre többen és többen figyeltek oda, hogy miről beszélünk és mind hangosabban kezdtek nevetni. Nagyon féltem, hogy nevetségessé válok és úgy tettem, mintha a magam részéről már egyáltalában nem érdekelne tovább a dolog. Igyekeztem másra terelni a beszélgetést. De még akartam azért mondani valamit.

— Ne tessék engem félteni — mondtam önérzetesen. — Én nem ijedek meg a fejedelemsasszonytól, de nem félek a pálinkától se. Ami a vadászatot illeti, amiatt se tessék félteni, hiszen én végeredményben hunyadi vagyok.

— Ez már beszéd! — kiáltott közbe valaki.

Szerencsémre abbahagyták a témát. Az asztal körül mind hangosabban lettek a vadászok, egyre jobban kiabáltak és itták a pálinkát. Valamennyien azt itták. Egyszer csak azon vettem észre magam, hogy a nagy havasi oláh, aki lesegített a szánról és elvette a bundámat, bejön a szobába, megáll a kályha mellett, előveszi a tilinkóját és elkezd furulyázni. Keserves, szaggatott, kicifrázott dallamot fúj és olyan arcot vágott hozzá, mint egy szomorú szent a falusi oltárképeken. Hosszú, zsiros haja egész a válláig ért, bajusza elfödte a száját, de nagy, bütykös ujjai olyan vidáman ugráltak a tilinkón, mint egy-egy felröppenő madár. Nagy golyva volt a nyakán a hatalmas embernek. Szinte félni kezdtem, ahogy ránéztem. Olyan volt, mintha a Retyezát egy darabja jött volna be a szobába, valami kínzó, idegen világ és dühösen néztem, hogy az öregeknek tetszik a tilinkó és nagyokat kurjongatnak hozzá. A szobában olyan nagy volt a füst, hogy csípte a szemem és alig lehetett látni. Nagy felhők gomolyogtak a lámpa körül, az üvege félig egészen feketére kormozódott. Az oláh ide-oda topogott a kályha előtt és fújta a tilinkóját, az urak pedig ütötték-verték az asztalt a furcsa muzsika taktusára. Láttam, hogy némelyiknek vörös már a szeme a pálinkától és néha szinte be kellett fognom a fülemet, olyanokat ordítottak. A Barcsai-fiú is nagyokat kurjongatott és rázta az öklét a kaucsukmanzsettával.

— Te — fordultam hozzá — mondd, miért isznak ezek az urak pálinkát?

— Hát nem hallottad Lénárt bácsitól? — nevetett Barcsai. — Hogy ne találkozzanak a fejedelemasszonnyal!

— És azért kurjongatnak ennek az oláhnak a tilinkójára is? — kérdeztem epésen. — Hiszen ti valamennyien oláhok vagytok!

— Oláh az ördög! — horkant fel mérgesen Barcsai. — Jegyezd meg, barátom, hogy a hunyadiak mind honfoglaló magyarok voltak!

— Rendben van — feleltem — de akkor miért isztok pálinkát és miért gajdoltok úgy?

— Szamár vagy, barátom — intett le fölényesen Barcsai — nem értesz te ehhez! Majd, ha gyakrabban fogsz idejárni vadászni, meglátod, hogy miért. Ez már így szokás. A te őseid is biztosan így csinálták.

— Az én őseim nem ittak pálinkát! — kiáltottam mérgesen. — Te nem is tudod, hogy kik voltak az őseim, csak úgy beszélsz!

— Ha-ha-ha! Én nem tudom, hogy kik voltak a te őseid?

Azzal papírt és ceruzát vett elő és rajzolni kezdett. Furcsa figurákat rajzolt a papírosra, egymásba ágazó vonalakat, pontot tett minden vonal végére és minden pont mellé odaírt egy nevet.

— Ez vagy te! — mondta Barcsai. — Ez az anyád, ez a nagyapád és ez a nagyanyád.

Érdeklődve néztem a papírosra. Barcsai öt perc alatt telerajzolta az egész papírost és teleírkálta nevekkal. Csodálkozva és meghatottan néztem a csapzott, szürke ember nagy, kék szemébe. Sorjába rajzolta fel a családfára a bélteki és szancsali Vadasokat, az Illyei és galaczi Budákat, a kis- és nagyhalmágyi Hollakyakat, a Bothokat, a kellemesi Melczereket, a Józsincziakat, a karánsebesi és kitidi Bobikokat, a dédanyáimat és szépanyáimat: Hollaky Ceciliát, Both Juliát, Bobik Klárát, Török Ceciliát, Farkas Krisztinát, Diószeghi Ágneszt, Simon Annát és tinkovai Matskássy Katalint. Egyszer-kétszer elővette noteszét, lapozott benne, aztán a homlokára ütött és ismét beírt egy nevet a családfába. Láttam, hogy notesze mind tele van hunyadi ősökkel és összevissza bogoződő családfákkal, mint a góthai almanach, vagy egy nemesi levéltár. Mire fölrajzolta a sort hetedizigleni szépanyáimig, én már fátyolos szemmel néztem reá és olyan meghatottság vett rajtam erőt, hogy alig tudtam szóhoz jutni. Előmbe tűnt a havas út, ahogy jöttünk a Retyezátra, a Józsinczi Ágnes képe, amint egy régi könyvben láttam egyszer és a Matskássy Katalin ábrázata, aki bizonyára fiatalon halt meg, mint az anyám. Éreztem, hogy emelkedik, dagad és háborog bennem Hunyad megye. Barcsai Dóri a negyedik iznél vastag vonalat húzott a plajbászával kijelentve, hogy ez a kamarási vonal. Jobbról, balról nézegette a kusza rajzot, aztán odabökött a vonal alatt az egyik név nélküli pontra.

— Szép családfa — mondta — csak egy ős hiányzik a kamarássághoz. Nincs. Elveszett. Az orsovai és világosi K—y-ak.

Aztán, mikor az egészszel készen volt, odanyomta az orrom elé és megölelt.

— Ne félts te bennünket, öregem — mondta kacagva. — Megvédenek minket a hunyadi ősök!

Az oláh paraszt tilinkója egyre nyekergett és sírt a kályha mellett, az urak pedig egyre nagyobbakat ittak a pálinkás üvegből. Némelyik felkönyökölt az asztalra mind a két könyökével, a másik úgy megtámasztotta a fejét, mintha sohse tudná többet fölemelni, a harmadik nagyokat kurjongatott. Én annyira elálmosodtam a délutáni úttól, a nagy fehérségtől és a pálinkától, hogy egy vigyázatlan pillanatban eltűntem az asztal mellől, végigfeküdtem a szalmán és a másik percben már aludtam. Még messziről egy darabig hallottam a furcsa muzsikát és a vadászok ordítását, de aztán már aludtam és azt álmodtam, hogy rég meghalt fehér asszonyok sétálnak keresztül a lelkemen. Az egész világ egyetlen nagy fehérség Béltektől Galaczig, Marosillyétől Szancsalig, Orsovától Világosig és csengős szánokon vágatnak a hegyek és völgyek között a Barcsai Dóri csodálatos ősei.

IV.

Reggel bizony egy kicsit kavargott a fejem, mikor egy bozontos ember megrázott a szalmán, hogy indulunk. Amint kinéztem az ablakon láttam, hogy lassú pelyhekben esik a hó és a szürke felhőktől alig lehet látni a szomszéd hegyeket. A társaság hangosan beszélgetett és vitatkozott a verandán, mikorra odaértem. A vadászok vezetője hangos utasításokat adott, mindenkinek kijelölte a helyét, hogy merre menjen, aztán elindult az első szán és utána a másik. Lénárt bácsi esti ígéretéhez képest rögtön karonfogott, amint meglátott és barátságosan invitált:

— No, öcsém, te velünk tartasz, úgy-e?

Lénárt bácsi egy másik nyurga, borotvált arcú kopasz emberrel ült a szánba és én ismét a kocsis mellé kerültem, elől. Ragyás arcú, himlőhelyes ember volt a kocsis, kis makrapipa lógott a szájából és olyan volt, mint egy évszázadok előtti hún lovas, roppant karikálábakkal, aki mint az albatrosz, alig tudott a szárazföldön járni. Kiszolgált huszár lehetett és csak lovon vagy a kocsi bakján tudott ülni biztosan. A mi szánunk az utolsók között volt, amelyek fölfelé indultak a szerpentin-úton, hogy megkerülve a fenyvest, odaszállítsák a körvadászat színhelyére a vendégeket. Ismét bebújtunk a nagy bundákba, a puskát hanyagul a térdemre fektettem és vidáman vártam, hogy mi lesz. Jó másfél óráig szánkáztunk felfelé az úton apró cserjéseken, fenyőerdőbe vágott úton és kopár tisztásokon keresztül, mikor Mózes, a kocsis, megállította a lovakat. Mögöttünk még két szán következett, de azok elkanyarodtak, egyik jobbra, másik balra, aztán magunkra maradtunk.

Fenn, nagyon magasan lehattunk már ekkor. Alig lehetett látni

valamit a Retyezátból, csak az egyik oldalon tűnt föl a messziből egy égfelé nyúló csúcs, de annak is csak a konturjai, mert a hó hullott, egyre hullott és mint sűrű függöny, mindent elfedett a szemem elől. Lénárt bácsi, mikor kiszállt a szánból, az ég felé tartotta az arcát és elkáromkodta magát :

— Azt hiszem, öregem, befellegzett a mai vadászatnak — mondta és keserűen legyintett a kezével.

Mózes, a kocsis is nagyon szomorú volt és folyton az óráját nézegette. Nagy, vastag órája volt, sárgára fakult lappal és olyan piszkos volt a belseje az üveg alatt, hogy nem tudtam, hogy járhat benne körül-körül a mutató. Lénárt bácsitól nem mertem megkérdezni, hogy milyen veszedelem fenyegeti a vadászatot, de mikor a két úr leszállott a szánról, megkérdeztem Mózesről, hogy mi baj van?

— Az a baj, úrfi — felelte Mózes és nagyot rángatott a bajszán — hogy a fene lát az ilyen havazásba s még lelőnek valakit. Aztán mit csináljak a szánnal, meg a lovakkal? Nekem mindegy különben...

Lénárt bácsi és a nyurga, kopasz ember kivették puskájukat a tokból, megvizsgálták, hogy van-e benne golyó, aztán levetették a nagy bundát, csak egy kis bekecs maradt rajtuk és miután még egyszer vizsgálódva körülnéztek, megindultak az úton felfelé. Lénárt bácsi előbb még odafordult hozzám.

— Őcsém, én azt hiszem, hogy ma nem lesz vadászat. Legjobb lenne, ha te itt maradnál a szánnál, mert aztán nem tudunk majd megtalálni.

— De Lénárt bácsi, én is szeretnék magukkal menni! — kiáltottam és leugrottam a hóba.

Mikor azonban leszálltam, Mózes hátulról megfogta a kabátom ujját.

— Maradjon csak itt az úrfi! Meglátja, hogy nem jó vége lesz ennek! Mi visszatérünk a vadászház felé és betérünk egy fészker alá. Jobb is lesz az úrfinak, mert a hajtásban majd arra futnak a vadak és úgy puffanthatja le őket kedvére, ahogy akarja. Az urak ismerik a vidéket és ők vissza tudnak jönni hozzánk, de az úrfi eltévedne magában.

Hosszú alkudozás indult meg közöttünk, míg végre kiegyeztünk abban, hogy visszavisszük a szánt és a lovakat a fészker alá és aztán Mózesrel én is felállok az erdő szélén, ott, ahol a tisztás befordul a völgybe. Ez igen jó hely, nem veszedelmes, közel van a szánhoz és Lénárt bácsiékhoz is. Lénárt bácsiék fönnebb állanak, ahol a boróka bokrok húzódnak a tető felé, a másik oldalon pedig Barcsai lesz a szomszédom, alig pár száz lépésre. Nekem nem túlságosan tetszett ez a megoldás, de érdekesnek találtam Mózes bácsit, a kocsist, lelógó vörös bajuszával, ragyás arcával és karikalábjával és beleegyeztem a dologba. Elbúcsúztam az öregektől, fölültünk a szánra és félóra mulva gyalogosan indultunk visszafelé Mózesrel az erdő szélére. Most már nem az úton jöttünk, hanem egy kis ösvényen keresztül és térdig jártunk a hóban. Mózes

alig tudott előrekecmeregni. Engem még mindig nagy izgalomban tartott a tegnapi nap sok eseménye és az, amit a vadászoktól hallottam. Mikor magunkra maradtunk, első dolgom volt, hogy megkérdezzem Mózeset.

— Mondja, Mózes bácsi, kicsoda az a fejedelemsasszony, aki itt lakik a havasok között?

Az öreg nem nevetett, mint az este a vadászok, hanem gyorsan keresztet vetett és titokzatos ábrázattal mondta:

— Bizony, az itt lakik, úrfi, valahol a Retyezátban, de senki sem tudja, hol van a kastélya. Mondják, hogy fönny van valahol a havasok legtetején, de talán nem is a hegyen épült, hanem úgy függ a levegőben!

— És szokott itt lenni járni, a hegyek között? — kérdeztem furcsán nézve az öregre, mert láttam, hogy ő a lehető legkomolyabban hiszi a dolgot.

— Bizony itt jár gyakran és mindig nagy szerencsétlenséget hoz, ha valahol megjelenik. Alig néhány hete, hogy egy öreg pakulárt kitört a frász, meghalt ijedtibe, mert találkozott vele. Hol medve alakjában jár az erdőben, hol meg mint fiatal boszorkány...

— És igaz az, Mózes bácsi, hogy a fejedelemsasszony megcsókolja, akivel találkozik és az menten szörnyethal tőle?

— Igaz biz'a! — felelte az öreg.

— És miért nem bántja a fejedelemsasszony azt, aki pálinkát iszik?

— Hát az úgy van, teccik tudni, kedves úrfi, hogy egyszer meg-evett itt a medve a Retyezátban egy csodaszép főnemes-kisasszonyt. Valami híres, nagyúri kisasszony volt, de én már bizony isten nem tudom a nevét. Egy öreg oláh pópa könyvében, talán a kalendáriumában találták meg a nevét és feljegyezte róla a pópa, hogy a fejedelemsasszony akit megevett a medve, azóta bosszút áll, mindenkin, aki a kezeügyébe, kerül. Mert, hogy ő lett a Retyezát fejedelemsasszonya. Azóta fogytak úgy el a medvék a Retyezátban, mióta a fejedelemsasszony is vadászik rájuk, de megöli a havasi oláhokat is, mert ha nem isznak pálinkát, nem tudja a medvéktől megkülönböztetni őket. Régi, igazi fejedelemsasszony, hiába... Így áll bosszút a csodaszép kisasszony a haláláért, amiért egy szörnyű medvének a gyomrába került...

Végre elérkeztünk az erdő szélére és megálltunk. Nekitámaszkodtam egy fának, amelynek ferdén nőtt a törzse úgy, hogy jól rá lehetett ülni, Mózes meg mellettem foglalt helyet és jóízűen szalonnázni kezdett. A bicskájával úgy kapkodott a szeme körül, hogy azt hittem, menten kiszúrja. Aztán hosszú hallgatás után megszólalt ismét:

— Ma aligha fog megjelenni a fejedelemsasszony! Meglátja az úrfi, dél se lesz és lefujják a vadászatot.

Hosszú ideig szóltalanul ültünk egymás mellett. Messziről néha egy-egy puska ropogása hallatszott, de aztán ismét csend lett. A hó egyre erősebben kezdett esni és az eget olyan szürkés fehérség vonta be, hogy egyre veszedelmesebben sötétedett. A magasságból végtelen libegéssel és keringéssel millió és millió pelyhben hullott a hó és az egész

ég olyan volt, mint egy hatalmas, örvénylő tölcsér. Alig mult el egy óra ebben az egyre szürkülő; félelmes csendben, mikor messziről tompa zúgás, lassú morajlás ütött a fülünkbe. Mózes föltartotta az ujját az ég felé, aztán ijedten mondta :

— No, úrfi, jó lesz, ha itthagyjuk a vadászatot és indulunk hazafelé, mert különben vége lesz a lovacskáknak !

Én nem akartam menni, de Mózes erősködött. A messzi morajlás egyre közelebb jött és egyszer csak azt vettem észre, hogy a fák mozogni kezdenek és most már nemcsak pelyhekben hull a hó, hanem a tetőről, mint a zuhatag, úgy sodorja felénk a szél. Messziről hirtelen kürtszó harsant föl, majd egyszerre elől is, hátul is lövöldözni kezdtek az erdő belsejében.

— Siessünk, úrfi — kiáltotta Mózes és megfogva a kezemet hurcolt magával az erdőn keresztül az ösvényen vissza a lovakhoz és a szánhoz a vadászház felé.

Alig mentünk néhány lépést, mikor a hátunk mögött zúgni és recsegni kezdett az erdő. Amint szaladtunk lefelé a lejtőn, a hó, mintha megindult volna alattunk, az arcunk, szemünk mind tele lett vele úgy, hogy én nem is láttam már semmit, csak azt éreztem, hogy a kocsis vonszol magával és eszeveszetten futunk lefelé a völgybe.

V.

Az arcomról folyt a vér és a megvadult két ló örült sebességgel rohant valamerre a félig kettőbe tört szánnal. Rengett, bömbölt a Retyezát, mintha minden percben ránk akarná dobni havas fejét. Nem tudtam, mi történt velem és hogy kerültem a szánra. Csak azt éreztem, hogy visít, porzik, szikrázik a fülem mellett a hó és hallottam, hogy Mózes veszettül káromkodik. A szán ide-oda libegett. Úgy éreztem, hogy a hó, a föld és az út hirtelen kifut alólunk, összehúztam magam, egész a térdemig nyomtam a fejemet, ahogy zuhantunk. Roppant félelemmel kapaszkodtam meg a Mózes derekába, de úgy éreztem, hogy ő is reszket a félelemtől. Az egyik ló már sántított, a fél istráng elszakadt és ide-oda kaszált a lábával. Mózes nem volt ura a gyeplőnek. Már nem is ült, hanem guggolt a bakon és kapkodott a gyeplőszár után, miközben én majdnem lezuhantam az ülésről és valósággal csak csüngtem a szán baloldalán. A vaksötétség táncolt előttünk és éreztem, hogy csalogat a mélybe. Itt-ott megnyílik egy-egy feneketlen mélység, aztán felfordul az egész mindenség, az egész valóságos világ a fejetetejére áll és már talán nem is a havon, hanem a felhőkben siklunk tova. Az arcom csupa vér volt és csak nagy lila mezőket láttam, ahol ezüst pelyhek viharzanak, kavarognak és szaladnak le és fel, tölcsér alakjában.

Most ismét fölfelé a kaptatón. Az egyik ló már egészen elszabadult a szántól, csak elől, a láncával volt odakötve a rúdhöz és a táncoló szerszám már nem is az elejével ment előre, hanem az oldalával ugrott

át a havas árkokon és a süppedéseken. Éreztem, hogy erőt vesz rajtam a láz és nem tudom, mi van a jobb karommal.

Csak néha tértem úgy-ahogy magamhoz és tapogattam a kezemmel, hogy a szánon ülök-e még és mellettem van-e még a kocsis? Pedig alig pár percig tarthatott az egész. Egy-egy villanásnyira a megvadult lovak tüzelő szemeit láttam, hallottam félelmes nyerítésüket, mintha közvetlen közélről belenyeritenének a fülembe. Borzalmas, őrjítő, ahogy egy ló nyeríteni tud. Már vége is mindennek és én mindjárt elterülök a Retyezát lábainál.

Aztán arra eszméltem, hogy meglassulnak a lovak és egyszercsak megállanak. Ahogy körülnéztem, a hó pillanat alatt belepte az arcomat. Mózes leugrott a szánról és odafutott a lovakhoz. Körülnéztem. Mindehütt csak kavargó hópolyheket és végtelen fehér mezőt láttam köröskörül. Egy eltörött fa hevert az úton előttünk, az ágai már beakadtak a szán talpába és a lovak is biztosan megsebesültek, mert Mózes kimondhatatlanul káromkodott. A szemem elé tettem a kezem, hogy lássak valamit. Egy barna tető tűnt fel, alig pár lépésre tőlünk, kis düledező kunyhó a viharzó hómezőben. Csak arról vettem észre az egészszet, hogy valami fény világított az ablakából. Láttam, hogy piros lángok emelkednek belülről az ablakon keresztül, felpiroslik, aztán megint elalszik a láng, mintha egy ördög nyujtogatná belülről a nyelvét, vagy égne odabent valami. Éreztem, hogy valaki a hátára vesz és cipelni kezd a faágakon és a bozóton keresztül. Kiabálni kezdtem :

— Mózes, Mózes bácsi, mit akar velem?

Az öreg nem felelt, csak káromkodott. Aztán odaért velem a kunyhó elé és berúgta az ajtót. Én erőtlenséggel csüngöttem a hátán és mikor letett a földre, tehetetlenül ott maradtam. Körülnéztem.

A kunyhót tüzfény világította meg. Ágak-bogak, fahasábok égtek a nyitott tűzhelyen, amely egészen bekormozta a falat. A korom, mint hatalmas kúpalakú árnyék rajzolódott föl a hátulsó falra és előtte emelkedett, sziporkázott és sistergett a sárgás-piros láng. Fölszaladt, aztán magától szétesett és amint így föl-fölhajnalodott, rávilágított egy furcsa arca. Kimeredt szemekkel néztem oda. A tűzhely padkáján egy borzas nő ült és fölugrott, mikor meglátott bennünket. Mózes keményen megállt a küszöbön és parancsolóan rámordult a nőre :

— Hé! — kiáltotta. — Ki lakik itt? Mi?

A nő fölállott, de nem mert megszólalni. Láttam, hogy ő is meg van ijedve. Odament a kocsis elé, valamit mondott neki oláhul és aztán hirtelen kezét csókolt neki.

Mózes elégedetten megtörülte reneteg bajuszát, aztán megszólalt ismét :

— Itthagynom az úrfit. Megértetted? Bemegyek a faluba segíteért. Vigyázz az úrfira, mert, ha valami baja lesz, felakasztatom az egész pereputtyodat !

Azzal lefektetett a nyitott tűzhely elé valami nedves és piszkos

szalmazsákra, a bundát levette rólam, betakart és elment. Az ajtóból még egyszer végignézett, mintha akarna még mondani valamit, de aztán fejébe nyomta a süveget, nagyot fohászzkodott és kiment az ajtón. Ott hagyott a borzas nővel egyedül, félig halottan a piszokban a tűzhely előtt.

VI.

Úgy éreztem, hogy bömből körülöttem a kavargó tenger és valami óriási szánon, nagy fehér folyosókon rohanunk keresztül. A folyosónak hóból van minden fala, de itt-ott emberek vannak eltemetve a hóban és csak egy-egy kéz, meg láb nyulik ki belőle. Kaszálnak a kezek meg a lábak, ahogy kiállanak a hóból és meg akarnak fogni engem. Az ujjaik mozognak, néha hozzám érnek, jéghidegek az ujjak. Aztán azt éreztem, hogy oda érünk a meredek szélére, a lovak nagyot nyerítenek és beleugratnak a mélybe, mi pedig repülünk, repülünk az egek felé. Egy tágra nyílt barna szem pedig néz szúrón és kitartón úgy, hogy belémnyilallik ez a nézés. Ijedten fölriadtam.

— Fáj? — szólalt meg valaki mellettem oláhu.

A borzas nő volt. Ott térdelt mellettem a tűzhely előtt és amint ránéztem, a ruháját igazgatta. Kopott báránybőr-ködmön volt rajta, a haja össze-vissza lógott a vállára és pénzdarabok lógtak a nyakában. Barna, nagyon barna volt a keze és fekete a körme. Szijjas bocskor volt a lábán, de az is csak az egyik. Piszkos volt szegény. Töprengtem, hogy megszólaljak-e. A lány egyszer csak elmosolyodott.

— Kérek vizet! — nyöszörögtem végre megnyugodva, ahogy láttam, hogy elmosolyodott. Előbb kerekre nyitotta nagy fekete szemét, aztán fölugrott, a szoba másik sarkából vedret hozott és megitatott a markából. Orrom, szájam tele lett a vízzel és végigborzongott rajtam a Retyezát minden hidege. A másik pillanatban forró láva ömlött át a testemen és a homlokomra csurgott a verejték. A lány fölemelte a fejemet, aztán óvatosan, lassan, mintha félne valamitől, mint a macska kiszaladt a kunyhóból, egy marék hóval nekiesett a nyakamnak és a homlokomnak és megmosdatott. Szinte hangosan felordítottam, úgy fájt a seb a fejemen.

— Hallgass! — kiáltott rám a lány.

— Mi az? Miért?

— Ne kiabálj! Meghallja!

— Ki hallja meg?

— Az apám! Fölébred...

— Mit? Hol? — rebegtem félve.

— Megöl. Részeg. Három üveg pálinkát ivott.

Ijedten néztem szét. A tűzfény furcsa árnyékokat vetett a kunyhó másik sarkába. A padlón egy csapzott hajú öreg, vándorcigányképű, puffadt arcú paraszt feküdt. Ahogy emelkedett a láng, úgy lehetett látni, az egyik percben az arcát is, a másikban csak a lábát és a sáros

bocskorát. A két keze erőtlenül hevert a padlón és amint nyitva volt szája, a bajusza alól kilátszott a foga, mint egy halottnak. A föl-fölcsapó tűz lángja megcsillant néha rajta. Föl akartam ugrani, hogy kirohanjak a hánykolódó hóbuckák közé, de a lány visszanyomott a szalmára.

— Mit akarsz?

— Eressz — suttogtam — félek . . .

Eltakartam az arcomat, de hiába, mégis láttam a fogát.

— Kicsoda a te apád? — rebegtem lázasan.

— Hát nem tudod? Mihály . . . Sokan ismerik. Te nem hallottál róla? Csak hallgass, mert felébred.

Reszketni kezdtem a félelemtől és bebújtam a nagy bunda alá, hogy ne lássak semmit, ha már nem tudok felállani és elmenekülni. Hallottam, hogy vaçog a fogam. Milyen furcsa nő. Borzasztó a haja. És a pénzek a nyakában. Úgy csörögnek. Jaj! Fekete a szeme. Istenem... Jaj, Istenem . . . Ez a nő biztosan a fejedelemasszony, aki most boszorkány alakjában jelent meg előttem. Az a másik meg, amelyik ott fekszik a sarokban . . . ez az, aki hátulról lelövi az embereket, ha nem isznak pálinkát. A fejedelemasszony most mindjárt meg fog csókolni és én meghalok. Görcsösen kapaszkodtam a bundám báránybélésébe, hogy ne tudja lehúzni rólam, de aztán lassan elengedtem a bélést, éreztem, hogy minden kiesik a kezemből és az agyamra ráfekszik valami nagy nehézség. Nem, nem tudok már nézni se, nem hallok semmit és nem bánom már, hogy mi történik velem. Mindegy. Meghalok. Vége. Legyen, aminek lennie kell . . .

Mikor ismét feleszméltem, nagy nyugodtságot és csendet éreztem magam körül. Fejem az öleiben nyugodott és egy kéz a fejemet simogatta. Nem tudtam, hol vagyok. Csak azt láttam, hogy odahajlik az arcom fölé és nagy, barna szemében annyi a jóság, mintha minden vészbejutottak édesanyja ölelne magához. Kíváncsian pislogtam felé és jobban megnéztem. Nem is olyan piszkos. Szép, gömbölyű a karja és szép, hosszú a haja. Az egyik hajfonata elől a mellére esett és amint felémhajolt, hozzá ért az orromhoz. Olyan jó volna megfogni a haját. Olyan fényes.

— Aludj csak tovább, — suttogta halkan.

— Te mondd, ki vagy? — kérdeztem felbátorodva.

— Anica — mondta, de csak úgy, mintha egy kisgyermeknek beszélne. Hát te honnan kerültél ide?

— Vadászni voltunk, — mondtam. — Anica . . . szép név.

— A vadász urakkal jöttél? — kérdezte.

— Igen.

— Gondoltam. De te nagyon fiatal vagy. Messziről jöttél biztosan...

— Igen, messziről. Mi nem itt lakunk.

— Messziről hát. Látszik rajtad, hogy a te apád nagy úr lehet. A nagyurak fiai ilyen szép kövérek és fehérek.

— Csacsi, — mondtam nevetve, — engedd, hogy megfogjam a hajad.

A lány engedte, nagy szemével mélyen belenézett a szemembe és ahogy húztam a haját, az arca egészen közel ért.

Most hirtelen megijedtem megint.

— Jaj! — kiáltottam fel. — Meg ne csókolj!

A lány halkan elnevette magát.

— Ne félj, nem csókollak meg, ha nem akarod. Nem muszáj. Nem is akarlak megcsókolni.

Felvidultam.

— Hát nem te vagy...? — kérdeztem.

— Kicsoda?

— Hát izé...na...Nem te vagy? Gondoltam...igen...de nem mondom meg.

A lány értelmetlenül nézett rám. Aztán elnevette magát. Gyönyörű, hófehér fogai voltak.

— Mit? Nem értelek. Én Anica vagyok.

— Ó semmi, semmi. Már nem is félek. Csak nagyon fájt az előbb, és tudod, hallottam egy mesét, hogy itt lakik valahol egy elátkozott kisasszony. Beteg vagyok, azért gondolok ilyenekre.

A lány megint föl kacagott. De aztán suttogva beszélt tovább.

— Mondtam már egyszer, hogy hívnak. Én nem vagyok elátkozott kisasszony. Ha-ha, engem nem evett meg a medve, engem semmi sem evett meg!

Mosolygott és én is mosolyogtam. Éreztem, hogy kell mondanom neki valamit. Cigánylány. Nem kell félni tőle, de azért olyan különös az egész. Szép. Brr, hogy lehet ilyen piszokban élni itt a fehér havasok között!

— De micsoda az apád, és miért haragszik meg, ha meglát. Hiszen én nem maradok itt!

A lány egészen a fülemhez hajolt.

— Pszt! Csak ne mondd el másoknak, hogy itt voltál. Őt csak úgy hívják: Mihály. Itt szokott vadászni a Retyezátban, de senkit se bánt, ha őt se bántják. De most félek, mert részeg és nem tudja, hogy ki vagy.

Mosolyogtam. Valami vadász az öreg. Az Anica apja. Hát aztán? Nem bánt. Anica se bánt. Megsimogattam az arcát.

— Mi a másik neved? — kérdeztem, — Milyen Anica?

A lány rámnézett, aztán lassan szótagolva, hogy megérthessem, megmondta a nevét. Először rosszul értettem az idegen kiejtés miatt, aztán izgatottan meredtem az ajakára.

— K-y Anica, — mondta.

— K-y? K-y? — kérdeztem kétszer is és felültem a csodálkozástól. — K-y? Hogyan? Az nem lehet.

— Dehogynem! Úgy hívnak.

— Te bolond vagy! — kiáltottam rá. — Mit akarsz velem?

— Nem tudom min csodálkozol? — mondta. Egészen biztos, hogy így hívnak. Tudsz te olvasni?

— Tudok!

— Na gyere, ülj fel. Van egy írásunk is nekünk, amelyben meg van írva, hogy így hívnak. Én nem tudok olvasni és az apám se tud. Nem is tudok magyarul. Szép rajz is van rajta, nézd meg. Te nagy úrnak vagy a fia, biztosan tudod, hogy mi az. Itt senki sem tudja elolvasni...

Vigyázva fölállott és föltérdeltem én is a szalmazsákon. Közvetlen mellettem, a szalmazsák szélén nagy láda volt a fal mellett. Odatérdeltünk melléje. Anica felnyitotta a láda fedelét, színes kendők, gyöngyök, kis tükör, egy rózsafüzér, egy dugónélküli cifra üveg és sok egyéb holmi került ki a ládából. Anica könyökig beleturkált a színes kendők közé, aztán kihúzott és odanyujtott nekem egy sárga írást. Kettébe szakadt, foltos, sárga pergamentdarab volt. Nagyon homályosak voltak már rajta a betűk és a tűzhely bizonytalan fényénél alig lehetett elolvasni az írást. Lázás szemmel, izgatottan néztem a sárga pergamentre. Megütköztem. Nagy, iniciálés betűvel kezdődött az írás, alul még megvolt a csüngő, hatalmas pecsét és a tetején ott díszelgett a hétmezős címer. Emlékeztem a K-yak címerére, mely után annyit nyomoztam a régi könyvekben; ilyen kell, hogy legyen Barcsai szerint is. Ugyanaz a címer! A K-yak ősi címere az ötágú koronával. Mintha főbevágtak volna, úgy meredtem rá a borzas fejű leányra. K-y Anica! Ez a címer, annak a szépanyámnak a címere, aki egyedül hiányzik a negyedik iznél a kamarási vonal alatt. Hát itt... ide jutottak? Hát ez a havasi vadorzó, akit keres a törvény és ez a lány, akinek biztosan cigány volt az anyja, aki nem tud írni, olvasni és nem tud magyarul, ez az én rokonom?! Hát idejutottak a hunyadi ősök? Kezemben remegni kezdett a pergamentdarab és kicsordult a könny a szememből.

— Anica... dadogtam — hiszen te... neked be kell jönnöd a városba velünk. Anica... hiszen te...

A lány ismét fölnevetett és kinyujtotta a nyelvét. Megborzongtam. Ismét nagyon ellenszenves volt ebben a pillanatban. Aztán hirtelen egy gondolat szaladt végig rajtam.

— Anica, — mondtam, add nekem ezt az írást. Megveszem tőled.

— Jaj azt nem lehet! — felelte ijedten és ki akarta kapni a kezemből.

— De miért? Hiszen ti úgysem tudjátok elolvasni. Ha bemegyek a városba, adok neked érte tíz koronát!

A lány összekulcsolta a kezét.

— Nem lehet! Nem lehet! Hogy gondolod?! Nem adhatom oda. Ennek itt kell állania a házban, mert ez szent dolog. A pápa megszentelte és hogy ha elveszítjük, akkor valami nagy baj történik velünk.

— Milyen pápa szentelte be? — kérdeztem vérvörös arccal, és most már remegtem a dühtől.

— Az már nem él, — felelte Anica, — de itt lakott a havasokban. Add vissza rögtön a talizmánt!

Anica fogta a pergament egyik végét, én pedig rángatni kezdtem a másikat, mert ki akartam tépni a kezéből. A lány fölugrott, hogy egyszerre kicsavarja a kezemből, de én fogtam a pecsétet és nem engedtem. Nem engedtem, mert elhatároztam, hogy akármi történik, nem engedem az írást. A lány egyszerre mellbelökött, én hátra estem és abban a pillanatban a láda felnyitott nehéz fedele nagy robajjal és tompa puffanással lecsapódott. Mind a ketten ijedten fordultunk hátra, a kunyhó sarka felé. Anica a földre ejtette az írást és védően nyújtotta hátra a kezét. A padló ropogni kezdett. Anica elsápadt, felugrott és görcsösen megragadva a vállamat, vonszolni kezdett a tűzhely mögé, a kuckó mélyébe. Istenem! — suttogta — vigyázz! Jaj, mi lesz, ha meglát!

Most már aztán igazán megijedtem. Egy szempillantás alatt bebujtam a sarokba, Anica betuszkolt a füledt szagú sajtárok mögé, de olyan kicsi volt a hely, hogy a lábam majdnem a tüzes zsarátnokokba ért. A lány hátrált néhány lépést, aztán hirtelen leült a padkára, épen úgy, mint akkor ült, amikor beléptünk a kunyhóba. Eltakart a testével. Hallottam, hogy az öreg nagyot nyög a sarokban. Először megfordult a másik oldalára, a keze nagyot koppant a padlón, amint átesett egyik feléről a másikra, aztán fölébredt. Mintha vak medve rázná bozontos bundáját, úgy ült föl a sötét sarokban.

— Mi az? Nem járt itt senki? — morogta egy rezes hang.

— Se... senki... — rebegette a leány.

A férfi nagyot nyújtózott és fölült. Rémülten pislogtam ki az Anica háta mögül. Láttam, hogy szájához emeli a vedret úgy, hogy az orra is beleér és rettentő kortyokban issza a vizet. Úgy éreztem, mintha egy félóra telt volna el ezalatt. Aztán megint végighempergett a padlón, nagyot puffant a földön, kinyújtotta a karját és lábait és ismét horkolni kezdett. Én pedig ott a tűzhely mögött megfordultam és könnyes szemmel csókoltam meg az Anica kezét és ajkát.

VII.

Arra riadtam föl, hogy valaki berúgta az ajtót és a Mózes hangja beleordított a kunyhó csendjébe.

— Erre, erre, — itt van az úrfi.

Fölugrottam és kidugtam az arcomat a tűzhely mögül. Mózes rohant be az ajtón, ostorral a kezében és csupa hó volt a kabátja. Egyenesen odafutott hozzám, Anicát ellökte mellőlem és átnyalábolva föl-emelt a földről. Anica reám nézett, aztán Mózesre, végül pedig a nyitvamaradt ajtóra és rettentően felsikoltott. Az ajtóban ott állott a nyurga, kopasz ember, a szomszéd szolgabíró, akivel együtt ültem délelőtt a szánon, puskájára támaszkodva, mögötte pedig föltűnt két acélkék

kakastoll. Az öreg egyszerre fölhorkant, mint a bajt sejtő, bekerített vadállat. Hallottam, hogy két fegyver csörren kint az ajtóban.

— Itt a Mihály! Itt a Mihály!

A két csendőr szempillantás alatt lefogta a hatalmas embert, föl-rántották a földről és kegyetlenül hátracsavarták a karját úgy, hogy sziszegve állott a lábujjhegyére. Ijedt, baromi tűz villant meg szemében, olyan volt a szeme, mint a lovaké a Retyezát viharában, és keservesen jajgatni kezdett. Anica odaugrott a csendőrökhöz és ész nélkül kiabálta:

— Jaj nem engedem! Nem engedem!

— Ne bántsátok! — kiáltottam utolsó erőmből. — Ne bántsátok Mihályt!

De azok már vitték. Az egyik csendőr fejébe nyomta a kucsrát, a másik megbilincselte a kezét és aztán kilökték az ajtón. A szolgabíró megragadta Anicát, aki odafutott elébe és ott kiáltozott, megfogta a nyakát és nagyot taszított rajta. A leány visítva, ordítva esett végig a padlón. Én már ismét a Mózes hátán voltam és a kocsis nagy káromkodások közepette cipelt ki az útra a szánhoz. Három szán állott a kunyhó alatt, nem messze az úton. A kunyhó ajtaja nyitva maradt és a szán repült velünk a falu felé.

Csak annyit láttam még, hogy a nyitva maradt ajtón zúgva, visítva ömlik be a szél és a hó, és a tűzhely lángja még egy-egy félelmes, lobogó stráfot fest a havas útra. Ketten nyomtak le a szán hátsó ülésébe, mert jobbra-balra vagdalkoztam az épen maradt balkezemmel és ordítani kezdtem.

— Anica! Anica! Nem engedem! A címer...!

A nyurga, kopasz ember aztán nagy kényelmesen elhelyezkedett mellettem a szánon és mikor az arcomba nézett és meglátta feldúlt, eltorzult ábrázatomat, hangosan elkacagta magát.

— Mi az, hé? — kacagott föl, hogy olyan volt a szája mint egy óriási barlang. — Csak nem találkoztál a retyezáti fejedelemasszonnyal, akit megettek a medvék?!

És én ott a szánon, a zugó hóviharban, a Retyezát lejtőjén, a hátszegi úton rettentően jajgatni kezdtem. Sirattam Anicát, aki az első igazi nő volt, akit életemben láttam. És sirattam az elveszett szép-
anyámat és a többieket, Józsczi Ágnest, vagy tinkovai Matskássy Katalint, aki, mint az anyám, fiatalon halt meg és felesége volt a nagybajuszú Hollaky Pálnak, Zarándmegye örökös főispánjának. Pedig semmi sem történt. Csak megtaláltam az egyik pontot a negyedik izben, a kamarási vonal alatt és kavarogva hullott a novemberi hó a Retyezátra.

Makkai János.